

Gedrag en Corona

alleen samen krijgen we
corona onder controle

Wat is het probleem?

alleen samen krijgen we
corona onder controle

1. Urgentie

- > Besmettingen stijgen
- > Mensen houden zich minder goed aan de maatregelen
- > Risico op polarisatie: uitholling draagvlak, minder effectief
- > Maatregelen leiden tot onbedoelde en ongewenste consequenties:
 - Jongeren bekend dat ze minder ziek worden; "huisfeesten"
 - Na sluitingstijd van het café iedereen bij de supermarkt
 - "laatste avondmaal" op 14 oktober
 - Negatieve effecten van de maatregelen raken soms de burger meer (zoals eenzaamheid) dan het virus zelf (opportunity costs)

2. We zijn nu 7 maanden verder

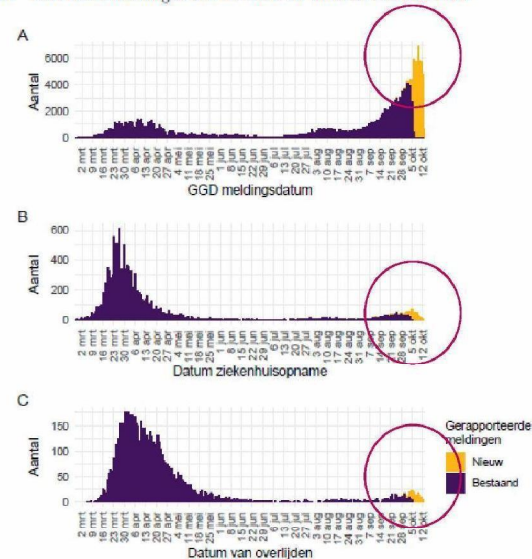
- > Het "kader" in deze golf is ook veranderd
 - Meer informatie/ Minder "schrik"
- > Mensen handelen hier ook naar
 - Kritischer naar optreden overheid
- > Eigenaarschap verschoven
 - Van burger naar overheid
- > Maar: draagvlak nog steeds groot

- A. Aantal bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten
 B. Aantal bij de GGD'en gemelde in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten
 C. Aantal bij de GGD'en gemelde overleden

Bron: https://www.civm.nl/sites/default/files/2020-10/COVID-19_WebSite_rapport_wekelijks_20201013_1159_0.pdf (pagina 52)

12 COVID-19 meldingen vanaf 27 februari 2020

12.1 COVID-19 meldingen aan de GGD'en vanaf 27 februari 2020

3. Corona is een gedragsvraagstuk

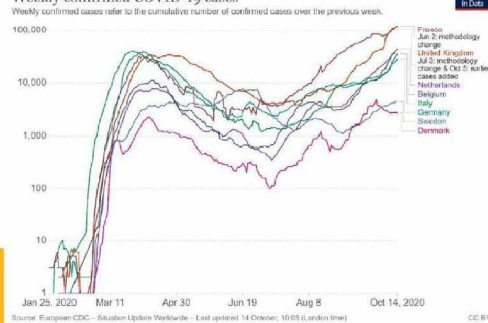
- De strengheid van maatregelen is een beperkte voorspeller van het effect
- Het effect van maatregelen is sterk afhankelijk van de gedragsreactie van burgers
- Die gedragsreactie is nu anders (minder) dan in het voorjaar
- Het instrument "maatregelen" is steeds botter aan het worden, dus zijn steeds zwaardere maatregelen nodig.
- Hoe komen we uit die spiraal?

KM

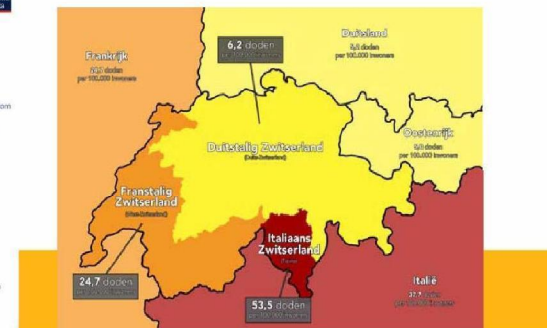
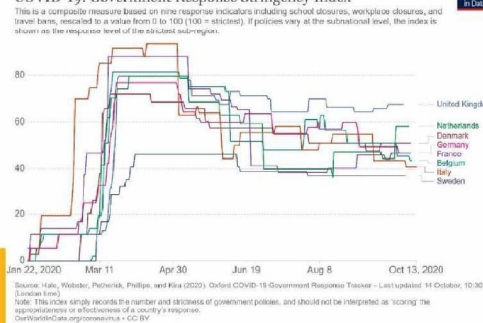
KMdKvd-B1

KMdKvd-B3

Weekly confirmed COVID-19 cases

COVID-19: Government Response Stringency Index

Dia 5

KMdKvd-B1 Ik heb een afbeelding toegevoegd van de Oxford Stringency Index. Deze laat zien hoe streng maatregelen in verschillende landen zijn door de tijd heen. Je kunt de landen selecteren die je wilt weergeven in de figuur. Het laat o.a. zien dat de lockdown die in Nederland gold tijdens de eerste golf vergelijkbaar met de meeste andere Noordwest-Europese landen. Deze figuur kun je afzetten tegen een figuur met besmettingsaantallen. Dit laat zien dat de hardheid en aantal maatregelen een beperkte invloed heeft op de aantallen besmettingen.

Krieken MSc, dr. K.H.J. van der - BD/PSC-19; 14-10-2020

KMdKvd-B3 Bron: <https://ourworldindata.org/grapher/covid-stringency-index?tab=chart&time=2020-01-22..latest>

Krieken MSc, dr. K.H.J. van der - BD/PSC-19; 14-10-2020

KMdKvd-B5 Bron: <https://ourworldindata.org/coronavirus>

Krieken MSc, dr. K.H.J. van der - BD/PSC-19; 14-10-2020

Waar willen we naartoe?

alleen samen krijgen we
corona onder controle

Coronacrisis is een gedragsvraagstuk

- › Gedragsinzichten kunnen maatregelen effectiever maken
- › En ook de *naleving* van de maatregelen verbeteren
- › En de *negatieve effecten* van maatregelen helpen bestrijden

- › Dat heeft drie componenten
 1. Kennis van gedrag aan de voorkant (bij het ontwerp van maatregelen)
 2. Stimuleren en faciliteren van de naleving van de maatregelen (peen-preek-zweep)
 3. Stimuleren en faciliteren dat we elkaar de crisis door helpen (perspectief en 'wij')

Daarom is kennis van gedrag zo belangrijk

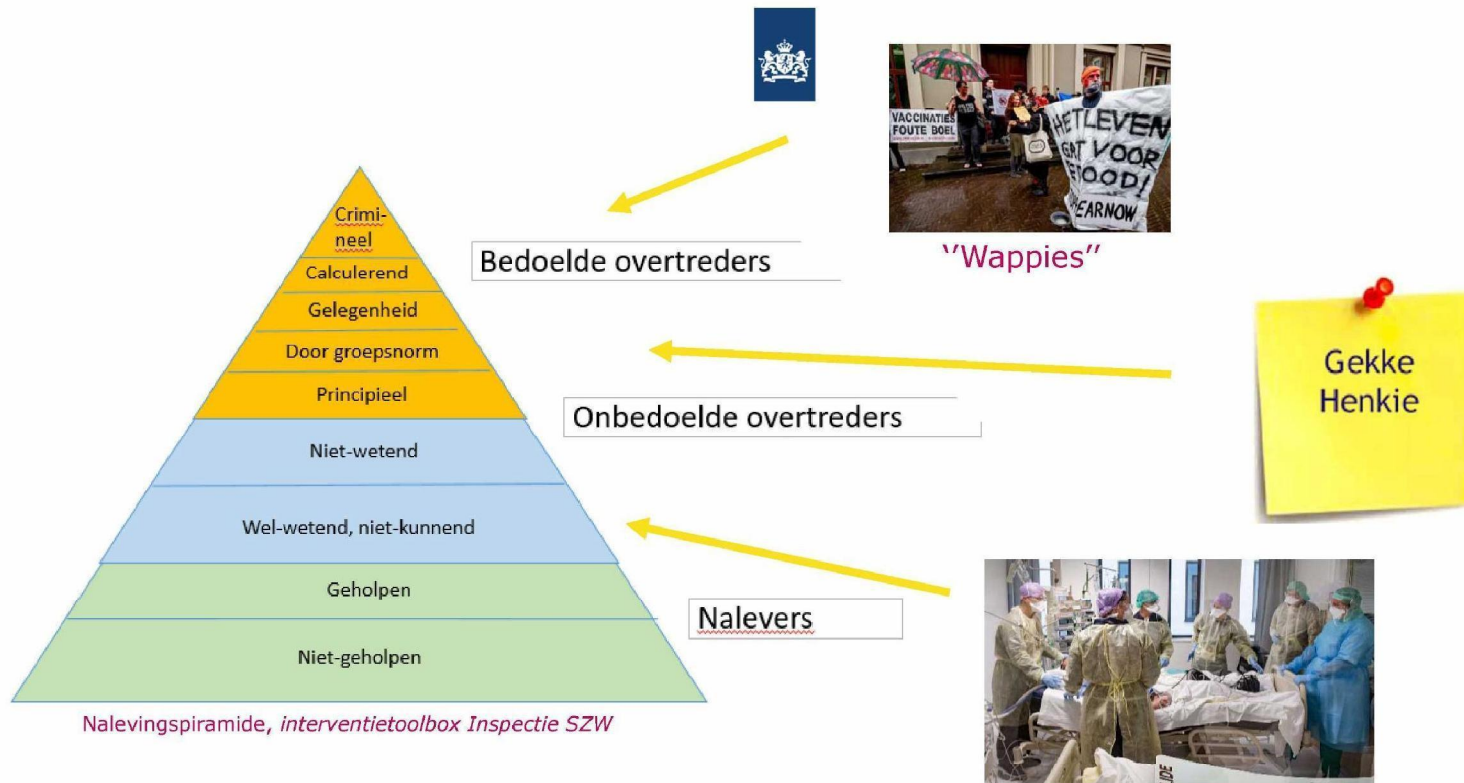
- > Gedrag veranderen doe je niet alleen door maatregelen en deze te communiceren.
- > Om echt impact op gedrag te hebben moeten we aan meerdere knoppen draaien:
- > Maak het begrijpelijk & logisch
- > Maak het makkelijk & mogelijk
- > Maak het aantrekkelijk & intuïtief
- > Maak het lonend – voor zelf of voor de ander
- > Maak het tot een gewoonte

WRR: Zet in op breed spectrum aan motivaties!

- › Mensen **verschillen** in hun drijfveren en motivaties. Sommigen worden sterk gedreven door beloningen in de toekomst, anderen vooral door prikkels in het hier en nu.
 - › Sommigen worden sterk gedreven door wat gedrag **henzelf oplevert**, anderen vooral door wat het voor **anderen betekent**.
 - Één harde norm voor iedereen, maar gerichte interventies om naleving te stimuleren per doelgroep
 - Doelgroepen per maatregel plotten in de nalevingspiramide
 - Interventies (positief en negatief) hangen af van motieven niet-nalevers (sceptisch, niet-wetend, calculerend, etc.)
- Let op: veel meer dan communiceren!

Nalevingspiramide, interventietoolbox Inspectie SZW

Bestraf bewuste overtreders

Geef mensen in quarantaine voorrang op thuisbezorgen

Laat burgers uitdragen dat zij de maatregelen steunen (armbandje)

Beloning voor handen wassen

Hulp bij naleven

alleen samen krijgen we
corona onder controle

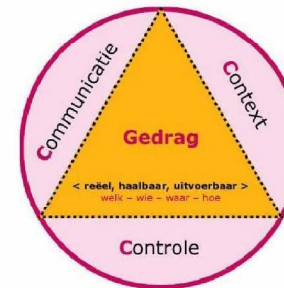
Hoe kunnen we dat bereiken?

alleen samen krijgen we
corona onder controle

1. WRR: Geef gedragskennis een vaste plek!

- Gegeven het doorslaggevende belang van gedrag moeten deskundigen op gebied van communicatie en gedrag een *vaste plek* hebben aan *alle* tafels waar adviezen worden geformuleerd en besluiten worden genomen, *tot aan de hoogste echelons toe*.

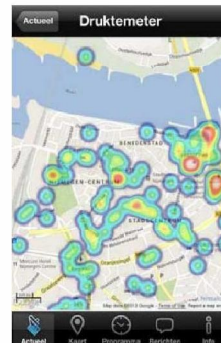

Voorbeelden interventies om maatregelen te stimuleren (ideeën Rapid Response Team)

Corona armbandje herinnert de burger, creëert sociale norm en maakt anderen aanspreken makkelijker

Druktemeter biedt handelingsperspectief

Cadeautje na testen zorgt voor wederkerigheid en stimuleert thuisblijven tot de uitslag

alleen samen krijgen we
corona onder controle

Dia 15

KMdKvd-B4 We hebben al een publieksversie van de routekaart voor NL. Is gisteren gepresenteerd. Deze hier opnemen? Vraag is m.i. of de routekaart voldoet aan het rapport van Kaag/Nieuwenhuizen: biedt het voldoende perspectief rond afschaling? Welke stip staat er op de horizon? Wordt de kaart geactualiseerd? Maken we inzichtelijk welke winst is behaald? Kortom: ander gesprek voeren bij dit punt.

5.1.26 - BD/PSC-19; 14-10-2020

3. Geïntegreerde aanpak: gedrag en communicatie

- › Gedragscommunicatie: faciliteren en goede gedrag versterken
- › Gedragscommunicatie: commitment en consistentie (lange adem)
- › Consistentie en eenduidigheid in de boodschappen
- › Verschillende fasen, verschillende aanpak
- › Verschillende communicatieaanpak op doelgroep en regio
- › Bied perspectief (niet alleen wat **niet** kan, maar ook wat **wel** kan)

4. Tot slot: breder dan naleving/effectiviteit

- Focus in deze presentatie op naleving/effectiviteit/draagvlak en de invloed van gedrag, maar daarnaast bredere invalshoeken noodzakelijk:
 - Korte termijn: hoe komen we **met elkaar** door deze rot-tijd heen? Wat na de gedeeltelijke lockdown? Wat zijn de verwachtingen voor de komende maanden?
 - Integrale afweging: breed afwegingskader, ook herijken in de tijd.
 - En wat is het **perspectief** van mensen op de korte en langere termijn?

Aanvullende sheets (ter info)

RIVM Corona Gedragsunit

- Missie:** inzet gedragsexpertise gericht op bestrijding corona-pandemie
- Hoe:** Gedrag & factoren van invloed meten & verklaren
Aanknopingspunten signaleren voor beleid & communicatie
→ *Optioneel gerichte gedragsadvisering van beleid & communicatie*
- Bouwstenen:** Wetenschappelijke literatuur & international uitwisseling
Eigen onderzoek: cohort/trend onderzoek & interviews/rapid response
Wetenschappelijke Adviesraad met 15 onafhankelijke hoogleraren
(psychologie /gezondheidswetenschap / communicatie &
Samenwerking met onderzoeksgroepen in NL

alleen samen krijgen we
corona onder controle

Referentiekader maatregelen COVID-19 (CONCEPT)

*Visual uitsnede
referentiekader
NB: niet uitputtend!*

Toets de effecten van de maatregel op: 1. Verspreiding virus – 2. Maatschappelijke effecten – 3. Economische effecten

Verspreiding virus
Leidt de maatregel tot een toename van het aantal momenten waarbij besmetting kan plaatsvinden? Leidt de maatregel tot grote samenscholingen? Zorgt de maatregel in potentie voor samenscholing in (kleine) afgesloten ruimtes? Is de maatregel handhaafbaar? Legt de maatregel een groot beslag op handhavingscapaciteit?
Maatschappelijke effecten
Wat is het effect van de maatregel op het reguliere zorgaanbod, curatieve zorg, WMO, langdurige zorg, etc.? Werkt de maatregel zorgmijding in de hand? Wat is het effect van de maatregelen op levensstijl? (Denk aan: weinig beweging, gebruik van alcohol, roken, etc.) Wat is het effect van de maatregel op het gemiddeld aantal dagelijkse sociale contacten? Heeft de maatregel nadelige psychische effecten? (Denk aan: angst- en stemmingsstoornissen, stress, verloren regie op leven)
Economische effecten
Wat is het effect op het gewerkte aantal uren? Wat is de impact op de activiteit van sectoren (en in hoeverre is daar thuiswerk mogelijk)? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen? Wat is het effect van de maatregel op waardeketens? Heeft het een effect op bedrijven die een grote mate van centraliteit kennen? Is dit permanent?
Gedragseffecten (verdere uitwerking nodig)
Zijn maatregelen begrijpelijk en logisch? Is het makkelijk om je aan maatregelen te houden? Vereist de maatregel veel doenvermogen? Draagt de maatregel bij aan eigenaarschap van de burger?

Lessons learned experts communicatie

> Veel goed gegaan

- Persconferenties, one-pagers maatregelen, social media
- Appelleren aan collectieve verantwoordelijkheid
- Het waarom van maatregelen, expertadviezen, dilemma's en onzekerheid toegeven
- Benadrukken gewenst gedrag
- Eigen ruimte voor invulling

> Aandachtspunten

- Formuleer een nieuw centraal verhaal
- Huidige fase vraagt om differentiatie
- Vertrek vanuit eigen verantwoordelijkheid
- Mensen betrekken bij beleid en uitvoering/naleving
- Communicatie staat niet op zichzelf: altijd onderdeel van set maatregelen en tools
- Zet in op sociale norm, niet angst